מסורת הש"ס עם הוספות

ל) עי' תוס' ע"ז כז: ד"ה לחיי. ג) שבת דף מג: [תוספתא שבת פי"ד ה"ז]. ג) שבת דף מג: קיח. ד) שוטה דף מב., ה) מכלתא פ' כי תשא.

עין משפט נר מצוה

פא א ב ג: ד מיי' פט"ו מהל' איסורי מזבח הל' ט: טוש"ע אה"ע סי' ל' סעיף לד:

תורה אור השלם

ד) אם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים: [שמות כב, א]

ה) וכי יחד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות: [שמות כא, יד]

הדר. ° לא פורש לי מהו: השפיכות דמים. שהותר לבעל בית לשפוך דמו של זה להצלת שפך נפשו עכשיו ממורה היא שמטמאת את הארץ דכתיב (במדבר לה) ולא תטמא את הארץ גבי פרשת רוצחין: וגורם לשכינה שתסתלק. דכתיב (שם) אשר אני שוכן בתוכה הא אם תטמאו אני שוכן[ד] וגבי רוצח כתיב: מעם מזבחי. אם כהן הוא שבא לעבוד עבודה: ולא מעל מזבחי. ° אם התמיד בעבודה אין מפסיק לבא לידון אלא משליח עבודתו: אבל

ומקוטנן כדקא מפיים עלה שתי עיניו כמני מיפין על זמנו וכו' להכי גרס ר"ת תחילת גריינתו כרשון פירוש זוס שנגמר תחילת זריתו הוי כל גופו גדול כפלגש כדמתרגמינן[ו] רשוגא וכן פירש בערוך [ערך רשן]: עם

ומה זה שספק על ממון בא ספק על נפשות בא [ז] ושפיכות דמים מטמא את הארץ וגורם לשכינה שתסתלק ניתן להצילו בנפשו ק"ו לפקוח נפש שדוחה את השבת נענה ר"ע ואמר [ח] וכי יזיד איש על רעהו וגו' מעם מזבחי תקחנו למות מעם מזבחי ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא להמית אבל

ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי הסדר[ד] ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהן נשאלה שאלה זו בפניהם מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת נענה ר' ישמעאל ואמר [ה] אם במחתרת ימצא הגנב

ממציעותיה מיתצר אבל לענין פקוח נפש אפי' אבא שאול מודי דעיקר חיותא באפיה הוא דכתיב [ב] כל אשר נשמת רוח חיים באפיו אמר רב פפא מחלוקת ממטה למעלה אבל ממעלה למטה כיון דברק ליה עד חוטמו שוב אינו צריך דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו [ג] וכבר היה ר' ישמעאל ורבי עקיבא

הגהות וציונים

ל) בכתובות נוסף אמר רב פפא. וכ"ה כאן בכת"י: ב) [בערוך ערך סרד ד' איתא ולוי הסרד פי' נארן יש אומרים שהיי עושה בגדי שרד לפיכך נקרא סרד או שהיה עושה כלי שרד כגון מצודות] (גליון): ג) "דאמר" ליתא בכת"י, והגוסח דאפי"ל: ד) הס"ד, ואח"כ מה"ד מעם מזבחי. גבי רוצח כתיב אם כהן הוא וכו' (שיח יצחק):

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פ"ז מהלכות תשובה הלכה ב:

פו ב ג מיי' שם פ"ז הלכה ג:

פז ד ה מיי' שם פ"ג הלכה ט:

פח ו מיי' פ"ג מהלכות שבועות הלכה ט:

תורה אור השלם

א) ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם:
[שמות לא, יג]

ב) ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחללה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה:
[שמות לא, יד]

ג) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם: [שמות לא, טז]

ד) ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה': [ויקרא יח, ה]

הגהות וציונים

ל) בראשונים ובכת"י נוסף בן עזריה: ב) "מאתים ארבעים ושכונה" ליתא בראשונים ובכת"י, ונרסים "שהיא אחד מאבריו של אדם" (וראה גם להלן אות כ): ג) הראשונים

עם התשובה אין בפני עצמה לא נימא דלא כרבי. תימה לי דהוה מלי לגמריי מיתה ויום"כ מכפרות עם התשובה על כל עבירות שבתורה אבל גלא תשובה יש עבירות שאין מכפרות עליהן כגון פורק עול ומגלה פנים ומיפר ברית ויש לומר דספיר טפי מפני מי נמי י"ל דומיא דסיפא דקתני ועל החמורות הוא תולה עד שיבא יום"כ ויכפר דהסיא בכל עבירה חייבי לתשובה מכפרת בלא יום"כ ר"ג ריש"ל[ז]:

חוץ מפורק עול. נמוף פ"ק דשבועות (דף יג.) נפקא ליה מקרא כי דבר ה' בזה זה הפורק עול ומגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה המפר ברית בשר הכרת תכרת הכרת לפני יום הכפורים תכרת לאחר יום"כ יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי אלא מומן שעונה בה והקשה הרב רבי יעקב מאוליי"ש זצ"ל אמאי

אבל להחיות אפילו מעל מזבחי ומה זה שספק יש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו ועבודה דוחה שבת קל וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת נענה רבי אלעזר[ו] ואמר ומה [ז] מילה שהיא אחד ממאתים וארבעים ושמונה[ח] איברים שבאדם דוחה את השבת קל וחומר לכל גופו שדוחה את השבת רבי יוסי בר' יהודה[ט] אומר [י] את שבתותי תשמורו יכול לכל ת"ל [יא] אך חלק רבי יונתן בן יוסף אומר [יב] כי קודש היא לכם היא מסורה בידכם ולא אתם מסורים בידה ר' שמעון בן מנסיא אומר [יג] ושמרו בני ישראל את השבת[יד] אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור

מסורת הש"ס עם הוספות

ו) שבת קלב. ז) [פסחים ה. וש"נ]. ח) [שבת קיח:]. ט) שבת קיח. י) מיי' מו: מ"ב. יא) [מגילה ז. יב"מ]. יב) [מגילה ז. יב"מ]. יג) שבת קיח. יד) [מגילה ז. יב"מ]. טו) [שבועות יג. כריתות ז.]. טז) [שבועות לט. תוספתא פ"ז]. יז) סנהדרין עב., יח) [סנהדרין לט:]. יט) דף לף יב.. כ) [ועי' תוס' שבועות יג. ד"ה ומעמה]. כא) קדושין ט ט. כב) הר"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולעב אם יש מקום: (ב) שם ודשמואל לית ליה פירכא פל"ל ותי' ולאי נמתק: (ג) רש"י ד"ה ותה מלה וכו' בתוספתא דשבת. ג"כ פס"ד): ועי"ש: (ד) רש"י ד"ה דאמתן כו' מפורקן בדיה למיה יקן מגל עליו פל"ל ותיבת ולאי נמתק:

שבתות הרבה א"ר יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא דידי עדיפא מדידהו [ב] וחי בהם ולא שימות בהם אמר רבא [ג] לכולהו אית להו פירכא בר מדשמואל דלית ליה פירכא דר' ישמעאל דילמא כדרבא [ד] דאמר רבא מאי טעמא דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי מידע ידע דקאי לאפיה ואמר אי קאי לאפאי קטילנא ליה והתורה אמרה בא להרגך השכם להרגו ואשכחן ודאי ספק מנלן דר' עקיבא נמי דילמא כדאביי דאמר אביי [ה] מסרינן ליה זוגא דרבנן לידע אם [ו] ממש בדבריו ואשכחן ודאי ספק מנא לן וכולהו אשכחן ודאי ספק מנא לן ודשמואל [ז] ודאי לית ליה פירכא אמר רבינא ואיתימא רב נחמן בר יצחק [ח] טבא הדא פלפלתא חריפא ממלא צנא דקרי: **מתני'** חטאת ואשם ודאי מכפרין [א] מיתה ויוה"כ מכפרין עם התשובה תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה ועל החמורות הוא [ט] תולה עד שיבא יוה"כ ויכפר [י] האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה [יא] אחטא ויוה"כ מכפר אין יוה"כ מכפר [יב] עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר [יג] עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו דרש [יד] ר' אלעזר בן עזריה [טו] מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו

הגהות וציונים

ל) יכבת"י, ונרסים "שהיא אחד מאבריו של אדם" (וראה גם להלן אות כ): ג) ראשונים ובכת"י נוסף בן עזריה: ד) "מאתים ארבעים ושכונה" ליתא בראשונים ובכת"י, ונרסים "שהיא אחד מאבריו של אדם" (וראה גם להלן אות כ): ג) ראשונים

עין משפט נר מצוה

עג א מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה ג סמג לאין סה טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף ו:

עד ב מיי' שם הלכה ג ד סמג שם טוש"ע שם סעיף יב:

עה ג מיי' שם הלכה טז ח סמג שם טוש"ע שם סעיף יג:

שבתא קמ"ל תניא נמי הכי [ג] מחמין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו ולא שבת זו בלבד אמרו אלא לשבת אחרת [ד] ואין אומרים נמתין לו שמא ישריא אלא מחמין לו מיד מפני שספק נפשות דוחה את השבת ולא ספק שבת זו אלא אפי' ספק שבת אחרת [ה] ואין עושין דברים הללו לא ע"י נכרים ולא ע"י [ו] כותיים אלא ע"י גדולי ישראל ואין אומרין יעשו דברים הללו [ז] לא ע"פ נשים ולא ע"פ כותיים אבל מצטרפין לדעת אחרת ת"ר [ח] מפקחין פקוח נפש בשבת והוריז ה"ז משובח ואין צריך ליטול רשות מב"ד הא [ט] כיצד ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו והוריז ה"ז משובח ואין צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא צייד כווני ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו והוריז ה"ז משובח ואין צריך ליטול רשות מב"ד אע"ג דמתקן

פלגא ופלגא (ט) וספק נפשות להקל: פקוח. דשקומברי"ש פלע"ז בכל דבר שלריך לו לנפש להעמיד סכנת מות: ואע"ג דצייד בווני. עמו. כל הני מע"ג דקתמר הכא משנה יתירה דיוק דקתני ואינו צריך ליטול רשות למה ליה דתני הכי הא מני ליה והוריז ה"ז משובח אלא הא אתא לאשמועינן שאפי' הוא צריך לדבר: עוקר חוליא. כדי להפיל שפת הבור ויהא נוח ליכנס: נענלה דלת. והסיעוק נעשה:

מסורת הש"ס עם הוספות

ט) [תוספתא שבת פט"ז הל' יב]. ג) [ש"ך מד: מגהרין עט. כתובות עו.]. ג) [שבת קכט. יש"נ]. ד) [יומא נח: כתובות עו. זבחים עג.]. ה) כתובות עו: מגהרין ש"ב מ"ג. ו) [דף עט.]. ז) [דף ע:].

ג) "ולא שבת זו בלבד אמרו אלא לשבת אחרת" ליתא בראשונים ובכת"י. ועי' מנחם מציון בהרא"ש ובכ"י] (גליון): ד) [עיין שינוי נוסחאות בהרא"ש ובכ"י] (גליון): ה) "הא" ליתא בראשונים ובכת"י: ו) בכמה ראשונים וכת"י נוסף לקוף.

בהוא דהוה *רבון תני ג׳ הזריז משובח והנשאל מנונה והשואל הרי זה שופך דמים *תני ד׳ (ז) כל דבר שהוא של סכנה אין אומר יעשו דברים בעבו״מ ובקטנים אלא אפילו בגדולים ביישראל מעשה שנפלה דליקה בחצירו של יוסי בן סמאי בשיחין וירדו בני קצרה של ציפורין לכבותו ולא הניח להן אמר הניחו לגבאי שיגבה את חובו מיד קשר עליו הענן וכיבהו ובמוצאי שבת שלח לכל אחד ואחד מהן סלע ולאיפרכום שלהן חמשים דינר אמרו חכמים לא היה צריך לעשות כן חד נפתיי הוה מגיריה דר׳ יונה נופלת דליקתא במגירותיה דר׳ יונה אזל ההוא נפתייא בעי מטפתה ולא שבקיה ר׳ יונה א״ל בגדד אילך ואילך: והנשאל מנונה. שהיה לו לדרוש דברים אלו ברבים שידעו העם קודם מעשה: בגדולים. שביישראל וסס ק״מ: בני קצרה. אנשי המלכות מפני שאפטרופס של מלך היה: ולא הניחן. מפני כבוד הסכת: הניחו לגבאי. הגדיק על עצמו דין שמים: ולאיפרכום. שר הממונה על החיל: לא היה צריך לעשות כן. שהרי שניהו עכו״ס שבת לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה: נפתי. עכו״ס ממקום

עין משפט נר מצוה

ס
ג חי׳ פ״ל ת״כ״ע מלכה כ עוס״ע מ״מ ס׳ כפט ס״ב
מא
ג מי״י סס סלכה יע עוס״ע סס ס״ד
מב
ג מי״י סס סלכה ג עוס״ע סס ס׳ כפח סעיף ג

כל״ו כני׳ רכון (שנת פ׳ כ״ב ס״ו) עס עד ב

גליון הש״ס

(ז) ג׳ כו״ח השכ״ן מ״ח ס׳ נד:

לשמע לא יוכל לשמור עוד: מכוי שעלו עכו״ס וכו׳ מפקהין עליו בשביל ישראל של סס. ופע״ג דרוצה עכו״ס ניחנו לפי שאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב: עד שיכו. בוקקין אותו לידע אם הוא חי: מ״ד עד חוטמו וכו׳. כלומר ולא עליני דמ״ד עד חוטמו מיירי בהוא דהוה קיים כלומר בחזק וקפה הוא ומרגש בבדיקת חוטמו אם יש בו חיזוק אותה ומ״ד עד שיכורו בהוא דהוה רכון שהוא רך כשמתנשמין בו ואינו מרגש בחוטמו ובודקין אותו עד שיכורו שאפשר שעוד יוכיחו בו חיות: הזריז. להציל במקום שהתירו ה״ז משובח: הני כל דבר שהוא של סכנה וכו׳. נרסינן להא לעיל בפרק כל כתבי בהלכה ו׳ עד סוף הלכה וע״ש:

מפנין פרק שמנה עשר שבת קכט.

צריכה אני. לחילול: בין שאמרה אין צריכה אני. ותכרותיה אומרות שהיא צריכה ממלגין: באגפיה. מרוועתיה שאינה יכולה להלך: חיה ג׳ ימים וד׳ ימים וד׳ יום. הוזכרו כה לחילוק הלכות חילול שבת ל׳ מז׳ עד השלמת ל׳ וכן ז׳ מג׳ עד השלמת ז׳: בל׳ צרכי חולה. והלא חיה עד ל׳ יוסי סתמא מולה היא: דבר שאין בו סכנה. חולה שאסס לא יעשו לו רפואה זו אלא מקוקן למות ומ״מ צריך הוא לה: אומר לארמאי ישראל. אבל דבר שיש בו סכנה ישראל עצמו יעשה לו: שבילה. עד ל׳ יוסי לא מבטל מפני הסיבה: שאין בעלה עמה. והיא עוכלת לעוברות: בעלה מחממה. לאחר טבילה בתשמיש והגוף מתחמם מן הגוף: מדורה. היסק גדול: הפיח דם. וכ״ש מולה: צלחו ליה תבתקא דשאנא. לא מצאו עצים מוכנים להיסק מיום הקזה ולזה ובקעו כפא של תלמיד שהוא משולה בדמים: אתורא דיוגה. מין מרא הוא וכינו הלוי אמר (א) טי״ש: רבא[2] צלחו ליה שרשיפא. ספסל: ויקח מנעלים. שאין לך חיזר מן המהלך יפה בשוק: (מאי) צרכי שעודה. (לרבי) שעודת הקזה:

בשבת[3] וכדרב המנונא דאמר רב המנונא[4] דבר שאין בו סכנה[5] אומר לנכרי ועושה אמר רב יהודה אמר שמואל לחיה ל׳ יום למאי הלכתא אמרי נהרדעי לטבילה אמר רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה בעלה מחממה כי הא דברתיה דרב חסדא טבלה בגו תלתין יומין שלא בפני בעלה ואצטניאת ואמטוי לערסה בתריה דרבא לפומבדיתא[6] אמר רב יהודה אמר שמואל[7] עושין מדורה לחיה בשבת (בימות הגשמים[8]) סבור מינה לחיה אין להולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא (ולא היא ל״ש חיה ול״ש חולה ל״ש בימות הגשמים ול״ש בימות החמה מדאתמר[9]) אמר רב חייא בר אבין אמר שמואל[10] הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפי׳ בתקופת תמוז שמואל צלחו ליה תבתקא דשאנא רב

עין משפט נר מצוה

א״ג: א ב: מי״י פ״ש מהל׳ שבת הלכה יג. סמג לאין סס עוס״ע ח״ח סוסן של סעיף ג:
לד ד מי״י סס עוס״ע סס ס״ד:
לה ה מי״י סס הלכה י סמג סס עוס״ע ח״ח סי׳ שבת סעיף ח:
לו ו מי״י סס הלכה יד סמג סס עוס״ע ח״ח סוסן של סעיף ו:
לז ז מי״י וסמג סס עוס״ע ח״ח סימן שבת סעיף יח:

מסורת הש״ס עם הוספות

ל) [יומא פג. פד: כתובות טו. ב״ק מד: ל. ב״מ ב: שבועות עט.], ב) [ב״מ כט.], ג) [שם ע״ש], ד) [עיין רש״י ניטין מ: ד״ה מלאמר הכא], ה) עיינינו עט:.

הגהות וציונים

ל) [בביצה כב ע״א וכן בסאלתות פרשה שמות ס״ו לה איתא ואמר רב המנונא דבר שאין בו סכנה (גליון): ה) ליתא בכה״ר וכן ליתא בריי״ף ובראב״ם ובבה״ג ובע״ד הרבן עט ע״ב: ו) ס״א זיא והיג לא איתמר אמר ר״ח בר׳ (גליון) והרש״י ד״ה הקיז דם משמע לכאורה דכן גרסו, ועיין מהרש״א בח״א: ז) צ״ל האי מאן

יום הכפורים פרק שמיני יומא פג.

מרת נפשו: מתני׳ מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפי׳ דברים טמאים עד שיאורו עיניו מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר בבד שלו ור׳ מתיא בן חרש מתיר ועוד אמר ר׳ מתיא בן חרש החחשש בגרוגי[2] מטילין לו סם בתוך פיו בשבת [3]מפני שהוא כפק נפשות וכל כפק נפשות דוחה את השבת [4]מי שנפלה עליו מפולת כפק הוא שם כפק אינו שם כפק חי כפק מת כפק כותי כפק ישראל מפקחין עליו את הגל[5] מצאוהו חי מפקחין ואם מת יניחוהו: גמ׳ ת״ר [6]מניין היו[7] יודעין שהאירו עיניו משיבחין בין טוב לרע אמר אביי ובטעמא ת״ר [8]מי שאחזו בולמוס [9]מאכילין אותו הקל הקל [10]טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה [11]טבל ושביעית שביעית טבל ותרומה תנאי היא דתניא [12]מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה בן תימא אומר תרומה ולא טבל אמר רבה [13]היכא דאפשר בחולין דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה כי פליגי בדלא אפשר בחולין מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה מר סבר טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן ומר סבר תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוניה אפשר

דלמרי לא לריך לייתיון ליה מאי טעמא לב יודע מרת נפשו: הכי גר׳ תנן אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע״ פי עצמו טעמא דליכא בקיאין הא איכא בקיאין לא הכי קאמר במה דברים אמורים דאמר לא צריך אב״ אמר צריך אני אין שם בקיאין כל״ מאכילין אותו וכו׳. אין סס בקיאין מלומר אין בקיאותן לוסס: מתני׳ מי שאחזו בולמוס. חולי האוחז מתמת לענון עיניו כהות והוא מסוקן למות וכשמרגיעתו מוזכת בדוגע שנתרפא: כ״ב שיומה. מפרש בגמ׳[1]: אין מאכילין מחצר בבד ש״ו. ואע״פ שהוגגין הרופאים ברפואה זו אינה רפואה גמורה להמיר לו איסור [2]בהמה טמאה על כך: זר׳ מתיא בן חרש נתיתר. קפבר לרפואה גמורה היא: בגמרא. משיזדע להנתין בין טעם תבשיל יפה לטעם תבשיל רע: מאכילין אותו הקל הקל. אם אין לנו דברים מותרים כדי לרכו דש לפניו מיני איסורין מאכילין אותו הקל הקל שבהם: טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית. לאחר זמן הפיעור שהטבל במיתה בידי שמים[3] והשמיעית בעשה: דאפשר בחולין. שיש די מחולין של טבל זה להאכילו לאחר שיעבל תרומתו: דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה. חולין ואין מאכילין אותו לא טבל ולא תרומה: כי פליגי דלא אפשר בחולין. אלא אם כן אוכל את כולו וקאמר מאכילין אותו הטבל כמות שהוא ולא יפרישו ממנו תרומתו להאכילו תרומה לעצמה וחולין לעצמן ובן תימא אומר מועב שיפרישו תרומתו ואיאכילוהו כל אחד לעצמו ולא יאכילוהו טבל כמות שהוא: מר סבר טבל חמור. שאפי׳ להאכיל אינו ראוי: ומר סבר תרומה חמורה. שאין לה היתר אבל טבל אפשר דמתקן להו ומולין יהו ראוין לכל אדם:

עין משפט נר מצוה

בד א מי״י פ״ג מהלכות שבתות עשור הלכה ח סמג לאין סס עוס״ע ח״ח סי׳ תרים סעיף ח:
בו ב עוס״ע סס סעיף ג:
בז ג סס סעיף ד:
בח ד סס סעיף ה:
בט ה מי״י פי״ד מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כו וס״ע סמג לאין סס עוס״ע ח״ח סי׳ תרים סעיף ט:
ע ו מי״י פ״ג מהלכות שבת הלכה ח סמג לאין סס עוס״ע ח״ח סי׳ שבת סעיף ו:
עא ז מי״י סס הל׳ יח עוס״ע ח״ח סי׳ שבת סעיף ג:
עב ח מי״י פי״ד מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ יו עוס״ע ח״ח סי׳ תרים סעיף ט:
עג ט י כ ל מי״י סס אלו״ו:

מסורת הש״ס עם הוספות

ל) [שבת קכט. ים״ן], ב) [ערכין ז:], ג) [תוספ׳ פ״ל ה״ה:], ד) [שם], ה) עי׳ ב״ב קז.], ו) סע״ב, ז) עיין שם ס״ס דלכאים, ח) סנהדרין דף פג.

הגהות וציונים

ל) [תמורה כז ע״ב ובשבועות כב ע״א אמר הכי ר״ח ברבי דר״י לרב פפא] (גליון): ב) [צ״ל ר״מ וכן איתא ברי״ף והרא״ש] (גליון): ג) בכבה ראשונים ובת״ר ובמשניות דפר״ר ובגמרא ״החרשש בפיו מטילין לו סם בשבת״: ד) ״אם הגל״ ליתא בהרבה ראשונים ובכת״ר ובמשניות הפר״ר ובירושלמי. ועי׳ רש״ש לקמן דף ע״א: ה) ״הרי״ ליתא בכמה ראשונים ״כהי״: ו) ובעתך פי׳ כעין טרידה דעת בעלמא (גליון): ז) רש״א מ״ז (גליון): ח) תוס׳ הרא״ש עכ״ל:

שבעת ימים פרק ראשון יומא ו:

אמר רב תחליפא אבוה דרב הונא (בר תחליפא[5]) משמיה דרבא זאת אומרת טומאת המת הותרה היא בציבור רבינא אמר אפילו תימא טומאת המת דחויה היא בצבור טומאת המת לא שכיחא טומאת המת שכיחא איתמר טומאת המת רב נחמן אמר הותרה היא בציבור ורב ששת אמר [1]דחויה היא [2]בציבור היכא דאיכא טמאין וטהורין בההוא בית אב כולי עלמא לא פליגי דטהורין עבדי טמאין לא עבדי כי פליגי לאהדורי ולאתויי טהורין מבית אב אחרינא רב נחמן אמר היתר היא בציבור ולא מהדרינן ורב ששת אמר דחויה היא בציבור ומהדרינן איכא דאמרי אפ׳ היכא דאיכא טהורין וטמאין בההוא בית אב פליג רב נחמן ואמר עבדי נמי טמאין דכל

דמיקלא לי נמי נ״ל דהתם נמי לא מלי לשנויי כי הכא דהא מקקינן הכא דבועל נדה בטומאת מת לטבילתו וטובל ביום וכב שימי מנהדעא סמיכא ליה דבועל נדה כנדה לטבול בלילה ומעיקרא פריך ליה מברייתא בועל נדה בטומאת מת מלי לאו לטבילתו לא לטומאתו וסיפא אילטריך ליה והדר אימוחא מברייתא דתנא בהדיא בועל נדה וטומאת מת טבילתם ביום ולהכי לא הוה מלי לשנויי התם לטומאתו דהא על כרחך בועל נדה בטומאת מת נמי לטבילתו כדמסקינן הכא והשתא מאי טעמא הוי בטומאת מת לטבילתו אלא ש״מ דכנדה הוי לכל מאי דבמיב דבהיות אבל לאתויי דטיבול מקוה יש לנו לדמוקי לטומאת מת מסבכא מבשם דהוי טומאת מגע כמותו ול״כ

עין משפט נר מצוה

יב א מי״י פ״ב מהל׳ מלכים הלכה ח עוס״ע סס ס״ד:

הגהות וציונים

ל) עי׳ רש״ש שמקיים בר תחליפא. וכ״ה בכה״ר. ושאר הכת״י ר״ג ״אבוה דרב הונא בר תחליפא״. וכמו בתוס׳: ב) כת״י שמשכנם: ג) [צ״ל הנונא] (גליון): ד) יש להוסיף איש (כת״י): ה) בר״מ״א וכת״י והעתקת מלאכת שלמה וקרבן צבור. עי׳ שיח יצחק: ו) צ״ל כי הכא (שיח יצחק):

מסורת הש״ס עם הוספות

ל) לקמן פח. שבת קכ״ז. [ע״ב פסחים ל:], ב) [לקמן ז:], ג) זבים פ״ד מ״ה. [ג.], ד) זבים פרק ב מ״ה. ה) נדה לג., ו) בבדבר ט״ו, ז) פסחים דף סו:, ח) לקמן ג., ט) בצורה ארוכה ב ה״ז-ח, י) [לקמן דף נח.], כ) תוי״ט זבים פ״ב ה״ד. ל) נדה פז:, מ) ח ע״ב.

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה דחוי׳ כו׳ ולאו איתר גמור הוא וכל כו׳:

[דף פג ע"א - פד ע"ב]

יד מתני' מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו ואפילו דברים טמאים עד שיאורו עיניו: **גמ'** ת"ר מנין יודעים שיאורו עיניו משיבחין בין טוב לרע. אמר אבי ובטעמו. ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל. טעל ונבילה מאכילין אותו נבילה. [ר] (נבילה) ושביעית מאכילין אותו שביעית. שאלו את הרלב"ד ז"ל חולה שיש בו סכנה אם לא יאכל בשר. [ש] אם יש לפניו נבילה ואין שאותו אם לא שנאחזו בשבת. כי יש לומרים מוטב שיעבור הוא על לאו דנבילה משיעברו אחרים על איסור סקילה. והשיב דברי יש לומרים מכווינים הם אבל יש לומר כי איסור שבת כבר ניתן לדחות בהבערה ובישול וממתנין לו תמין. אי נמי שאי אפשר [ה] שלא יהא קטן אחד בסוף העולם. אבל אם היה החולה צריך לאכילה לאלתר [א] והנבילה מוכנת לו מיד והשאוזן מתאחר לו ודאי מאכילין אותו

הגהות הב"ח ז ואין לנו שחוטה: ח ובבישול ובהחם לו חמין אי נמי אי אפשר שלא יהא קטן אחד בסוף העולם שניתן שם לדחות אבל אם היה החולה וכו' השחוטה מתאחרת לו בהא ודאי וכו' והביא ראיה לדבריו מאוכל נפש ביום טוב: ט ועבדו ליה סם בשבת דכמכה של חלל הוא: י ולא ספק שבת זו בלבד אלא: כ על פי נשים: ל רי"א גורס אין אומרים אין עושין:

קרבן נתנאל

[ר] ה"ג טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית: טבל ושביעית. והא דלא תני רבותא טפי נבלה ושביעית מאכילין אותו שביעית דזה בלאו וזה בעשה אידי דפא לפיים טבל ותרומה תנאי היא: [ש] אם יש לפניו נבילה. מי: [ת] שלא יהא קטן אחד בסוף העולם. שמותר לשחוט בשבת קטן: [א] והנבילה מוכנת לו מיד. פי' שכבר מוטלת נמצא ביד נכרי: [ב] באילו עשאה בחול. כ' בשו"ת הרשב"א סי' תרס"ע שזה תלוי במחלוקת אם נאמר שבת הותרה אצל חולה אם לא נאמר שבת הותרה אצל חולה הוא דבריי הר"מ. אבל אם נאמר דחויה אצל חולה מאכילין אותו נבילה. והנה הרמב"ם פ"ב מהל' שבת כתב דחוי' היא אצל דיני נפשות. גם הר"ן בפ"ב דביצה כתב כן. ג) וגבי טומאה בפ"ז מהל' איסו"מ פסק הרמב"ם ג"כ דדחויה אצל ציבור. ולי"ב בשבת כמו כן: [ג] ואני שמעתי

רבינו נסים יום הכפורים פרק שמיני יומא ד

ונרסי' בגמ' ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה כלומר שאם יש שני איסורין לפניו האי איסור לאו כגון נבילה והאחד איסור כרת נשים ולא ע"י כותים מפני שמצטרפים לדעת אחרת: ת"ר מפקחים פקוח נפש בשבת והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ביצד ראה תינוק שנפל לים פורס מצודה ומעלהו והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד

מאכילין אותו איסור לאו וכן הדין בכל חולה ומשאל הרלב"ד ז"ל בלשון הזה אם היה חולה שיש בו סכנה וצריך לשתות לו תרגולת למה לא נאמר לנכרי שיתנו לו (אחר) ונאכילנו הנבילה שאין בה אלא איסור לאו ולא נשתוק שבת שיש בה איסור סקילה והשיב שזה החולה איזה איסור שומד ומעכבו ודאי איסור שבת לא איסור נבילה תדע שאילו לא היה שבת לא היינו מבקשים לו נבילה (כי) אלא שחוטה וכיון שכן האיסור העומד עליו ומעכבו הוא שבת היתר גמור לא איסור אחר ונפיק אין מחיצין לו איסור נבילה עכ"ל ותמהני שא"כ מלא תרגולת נחורה נאכילנה אותו ולא נשתוק לו שבשם שאתה אומר שאיסור שבת מעכבו מלשתוק כך איסור נבילה מעכבו מלאכול נבילה זו שאם לא היה איסור נבילה ולמה עומד לפניו איסור שבת יותר מאיסור נבילה ועוד שאפי' היה כן למה לא נאכיל אותו האיסור שהוא קל ביותר אבל ק"ל דלגבי חולה אין איסור נבילה קל מאיסור שבת דנהי דנבילה איסור לאו ושבת איסור סקילה איכא חומרא אחרינא בנבילה לפי שהאוכלה עובר בלאו על כל זית וזית שבה כדאמרי' לגבי מיר שהיה שותה יין [מיר מב] אמרו לו אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה ומיד לאו הוא דאיכא דמעשה שבת מוגרין דקי"ל [נ"ק עא.] היא קודם ואין מעשיה קודם ומש"ה לאוין הרבה דנבילה לא מיקרי איסור קל לגבי חד לאו דשבת ואט"ג דהוי איסור סקילה:

זמנים הלכות שבת פ"א

א דחויה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות. לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו בשבת על פי רופא אומן של אותו מקום. ספק שהוא צריך לחלל עליו את השבת ספק שאינו צריך, וכן אם אמר רופא לחלל עליו את השבת ורופא אחר אומר אינו צריך, מחללין עליו את השבת, שספק נפשות דוחה את השבת.

כסף משנה

דחויה היא שבת וכו'. בפרק כילד צולין (פסחים עז.) איפליגו תנאי טומאה אם דחויה היא כליכור או הותרה, ופירש"י דחויה אע"ג דאכשר רחמנא למיתי בטומאה לאו היתר גמור הוא אלא היכא דלא משתכחי טהורים וכיון דלאו היתר גמור הוא בעיא ליז לרבוי. ומשמע בגמרא דהלכה כמ"ד דחויה היא, וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' שיאת המקדש הט"ו, ומשמע דכי היכי דאיפליגו בטומאה ה"נ איפליגו בשבת לגבי חולה אם היא דחויה או הותרה, וקי"ל כמ"ד דחויה. וכ"כ הרשב"א (בשו"ת ח"א סי' תרפט) והר"ן (בילה פ"ב דמז תתפא) שהשבת דחויה היא אצל חולה ולא הותרה.

עבודה הלכות ביאת המקדש פ"ד

טו ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר, מפני שהטומאה לא הותרה בציבור אלא באיסורה עומדת ודחויה היא עתה מפני הדחק. ואין דוחין כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר, ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה:

טור אורח חיים הלכות שבת סימן שכח

היה החולה צריך לבשר, שוחטין לו. ולא יתנו לו בשר נבילה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה, כי השבת הוא אצלו כחול לכל מה שצריך, על כן אין להאכילו בשר נבילה.

בית יוסף

יד היה החולה צריך לבשר שוחטין לו וכו'. כן כתב הרא"ש ביומא (סי' יד) ובתשובות (כלל כו סי' ה) בשם ה"ר מאיר, ובשם הראב"ד כתב דדברי האומרים מוטב שיעבור הוא על לאו דנבלה משיעברו אחרים על איסור סקילה מכוונים הם, אבל יש לומר שאיסור שבת כבר ניתן לידחות בהבערה ובישול ובהחם לו חמין, אבל אם היה החולה צריך לאכילה לאלתר והנבלה מוכנת לו מיד והשחוטה מתאחרת לו, ודאי מאכילין אותו הנבלה ואין ממתינין לשחיטה הפשט ובישול, עכ"ל. והר"ן כתב שם (ד: ד"ה וגרסי') שאין איסור נבלה קל מאיסור שבת, משום דהאוכל נבלה עובר בלאו על כל זית וזית שבה, אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה, ומשום הכי לאוין הרבה דנבלה לא מיקרי איסור קל לגבי חד לאו דשבת, ואף על גב דהוי איסור סקילה. והרא"ש (שם) כתב ואני שמעתי שמא יהיה החולה קץ באכילת איסור ויפרוש ויסתכן. והרשב"א כתב בתשובה (ח"א סי' תרפט) ששמע בשם הרב רבי מאיר שהורה לשחוט אפילו במקום שיש שם נבלה להאכילו, אלא שהטעם שאמרו לי משמו חלוש מאד, והוא משום דחיישינן שיבוא לידי סכנה שימנע מלאכול הנבלה. ולי נראה שהכל תלוי במחלוקת אם נאמר שבת דחויה היא אצל חולה או הותרה. שאם נאמר הותרה שוחטין לו, שלא אסרה תורה מלאכה בשבת אצל חולה, ושוחטין לחולה בשבת כדרך ששוחטין אנו לעצמנו ביום טוב. אבל למאן דאמר דחויה היא, מאכילין לו הנבלה ואין אנו עוברין לשחוט לו, שבמקום שיש לו בשר לאכול לא נעבור אנו ולא נדחה שבת. וכמדומה לי שהיא הלכה דחויה היא ולא הותרה, מכל מקום כל שאין שם נבלה אין אומרים לגוי לשחוט כיון שהיא דחויה אצלו. ותדע לך שהרי שנינו (יומא פד:) אין עושין דברים הללו על ידי גוים ולא על ידי קטנים אלא על ידי גדולי ישראל [עכ"ל הרשב"א]. והרמב"ם פסק בפרק ד' מהלכות ביאת המקדש (הט"ו וט"ז) כמאן דאמר (פסחים עז., יומא ו:) טומאה דחויה היא בצבור. ואם כן גם בשבת יסבור כן ובהדיא כתב בפרק ב' מהלכות שבת (ה"א) דחויה היא שבת אצל סכנת נפשות, וכדעת הרשב"א. וגם הר"ן כתב בפרק ב' דביצה (ט: ד"ה ומיהא) גבי ממלאה אשה קדרה של בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת שהשבת דחויה היא אצל חולה ולא הותרה.

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שכח

בְּאֵר הַגּוֹלָה

שכח דִּין חוֹלֶה בְּשַׁבָּת, וּבוֹ מ״ט סְעִיפִים:

א [א]מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ (א) מְחוּשׁ בְּעַלְמָא וְהוּא מִתְחַזֵּק וְהוֹלֵךְ כְּבָרִיא, אָסוּר לַעֲשׂוֹת לוֹ (ב) שׁוּם רְפוּאָה (ג) וַאֲפִלּוּ עַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי, גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמְמָנִים: **ב** [ב]מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֹלִי שֶׁל סַכָּנָה, (ד) מְצִוָּה לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, (ה) וְהַזְּרִיז הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, (ו) [ג]וְהַשּׁוֹאֵל, הֲרֵי זֶה (ז) שׁוֹפֵךְ דָּמִים:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

א (א) מְחוּשׁ בְּעַלְמָא וְהוּא מִתְחַזֵּק וְכוּ׳. דְּאִם כָּאִיב לֵהּ טוּבָא וְחָלָה כָּל גּוּפוֹ עַל־יְדֵי־זֶה אוֹ שֶׁנָּפַל לְמִשְׁכָּב, אַף שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בִּשְׁבִילוֹ רְפוּאָה שֶׁאֵין בָּהּ מְלָאכָה, וּכְהֵיא דְּסִימָן שכז סָעִיף א וְכִי הַאי גַּוְנָא, וְעַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי מֻתָּר לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ מְלָאכָה גְּמוּרָה, וּכְדִלְקָמָן בְּסָעִיף יז וְסָעִיף לז, עַיֵּן שָׁם: (ב) שׁוּם רְפוּאָה. הֵינוּ אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מְלָאכָה גַּם־כֵּן אָסוּר, וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן שכז סָעִיף א וּלְקַמָּן בְּסָעִיף לו וְכִי הַאי גַּוְנָא: (ג) וַאֲפִלּוּ עַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי. הֵינוּ (ח) אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁהוּא רַק מִשּׁוּם שְׁבוּת גַּם־כֵּן אָסוּר עַל־יְדוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא רַק מְחוּשׁ בְּעַלְמָא: **ב** (ד) מְצִוָּה וְכוּ׳. פֵּרוּשׁ, לַעֲשׂוֹת לוֹ רְפוּאָה, וְהַטַּעַם, מִשּׁוּם דִּכְתִיב ״וְחַי בָּהֶם״ וְלֹא שְׁמִירוּת בָּהֶם: (ה) וְהַזְּרִיז וְכוּ׳. עַיֵּן לְקַמָּן בְּסָעִיף יב וּבַהַגָּ״ה שָׁם בְּמָה שֶׁנִּכְתַּב שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה. וְעַיֵּן בְּיוֹרֶה־דֵּעָה סוֹף סִימָן קנה דְּבָעֵינָן שֶׁתְּהֵא הָרְפוּאָה יְדוּעָה לַאֲנָשִׁים אוֹ עַל־פִּי מַמְחֶה [מ״א]: (ו) וְהַשּׁוֹאֵל וְכוּ׳. פֵּרוּשׁ, אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁהוּא מִתְחַסֵּד וְיָרֵא לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּחוֹלֶה כָּזֶה כִּי אִם עַל־יְדֵי מוֹרֶה, הֲרֵי הוּא שׁוֹפֵךְ דָּמִים, שֶׁבְּעוֹד שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִשְׁאֹל יֶחֱלַשׁ הַחוֹלֶה יוֹתֵר וְיוּכַל לְהִסְתַּכֵּן, וַהֲרֵי הַכָּתוּב אוֹמֵר ״לֹא תַעֲמֹד וְגוֹ׳״. וּבִירוּשַׁלְמִי אִיתָא: הַנִּשְׁאָל הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה, פֵּרוּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁהַתַּלְמִיד־חָכָם בִּמְקוֹמוֹ הָיָה לוֹ לְדָרֹשׁ בִּפְרָקָא לַכֹּל, כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ כָּל הָעָם וְלֹא יִצְטָרְכוּ לִשְׁאֹלוֹ. וְאִם הַחוֹלֶה בְּעַצְמוֹ מִתְרָא שֶׁיַּעֲבְרוּ עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמְדַבְּרִים עַל לִבּוֹ שֶׁהוּא חֲסִידוּת שֶׁל שְׁטוּת [רדב״ז]: **ג** (ז) מֵהַשְּׁנַיִם וְכוּ׳. וְכָל־שֶׁכֵּן (כ) אִם חָלָה מְקוֹם מוֹשַׁב הַשְּׁנַיִם דְּהַיְנוּ הַחֲנִיכִים, בְּוַדַּאי הֵם

א הָרַב הַמַּגִּיד בְּפֶרֶק ב מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת וּשְׁאָר פּוֹסְקִים וְכֵן פֵּרֵשׁ הַבֵּית־יוֹסֵף דִּבְרֵי הַטּוּר ב שַׁבָּת ק״ט וְיוֹקֵא פ״ד וְהָרַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק ב ג טור וְהָרַב הַמַּגִּיד שָׁם בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ח) הָרַמְבַּ״ן וְהָרַשְׁבַּ״א בְּפֶרֶק מְפִנִּין וְהָרִיטְבַּ״א וְהָרַ״ן בְּפֶרֶק שְׁמוֹנֶה שְׁרָצִים וְהַמַּגִּיד־מִשְׁנֶה בְּשֵׁמָם:

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שכח

בְּאֵר הַגּוֹלָה

שֶׁמְּחַלְּלִין עָלָיו שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. וּלְכַבּוֹת הַנֵּר בִּשְׁבִיל שֶׁיִּישַׁן, עַיֵּן לְעֵיל סִימָן רעה: **יב** [ד]כְּשֶׁמְּחַלְּלִין שַׁבָּת עַל חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, מִשְׁתַּדְּלִין (לג) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי אֵינָם־יְהוּדִים וּקְטַנִּים וְנָשִׁים, (לד) אֶלָּא עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל גְּדוֹלִים [א]וּבְנֵי דָעַת: הגה וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם אֲפָשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלֹא דַחוּי (לה) וּבְלֹא אִחוּר עַל־יְדֵי שְׁנוּי, עוֹשֶׂה עַל־יְדֵי שְׁנוּי, וְאִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת (לו) עַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי בְּלֹא אִחוּר כְּלָל, עוֹשִׂין עַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי (א״ז רש״ג וס״מ בשם ראב״ן), (ה) (לז) וְכֵן נוֹהֲגִים, אֲבָל בְּמָקוֹם דְּיֵשׁ לְחוֹשׁ שֶׁיִּתְעַצֵּל הָאֵינוֹ־יְהוּדִי, אֵין לַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי (תוס׳

וְהַבְּרִיתָא בְּרִיתָא בְּפֶרֶק ב ת שם א הָרַמְבַּ״ם

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

יב (לג) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת וְכוּ׳. הַטַּעַם כָּתַב הָרַא״ש, מִשּׁוּם דְּזִמְנִין דְּלֵיתַנְיָהוּ, וְאַתֵּי גַּם־כֵּן לְאַהֲדוּרֵי בַּתְרַיְהוּ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ יָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה, וְטַעַם זֶה שֶׁיָּךְ גַּבֵּי קְטַנִּים וְאֵינָם־יְהוּדִים, וְאֶצֶל נָשִׁים אִיכָּא טַעַם אַחֵר: שֶׁמָּא יֹאמְרוּ שֶׁלֹּא נִתַּן שַׁבָּת לְדַחוֹת אַף בִּפְקוּחַ נֶפֶשׁ וּלְכָךְ מוֹסְרִין אוֹתָהּ לָהֶם, וְיִתְעַצְּלוּ בְּדָבָר וּמִתּוֹךְ כָּךְ יָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה, אוֹ שֶׁמָּא יָקְלוּ הַנָּשִׁים בְּדָבָר וְיָבוֹאוּ לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּמָקוֹם אַחֵר [רמב״ם]: (לד) אֶלָּא עַל־יְדֵי וְכוּ׳. וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁם כְּמַעֲמָד זֶה חֲכָמִים, מִצְוָה לְהַתְחִלָּה לַעֲשׂוֹת חֵלּוּל זֶה עַל יְדֵיהֶם [ר״מ בפי׳ המשנה פ׳ מפנין וריא״ז ח״א סימן נח]. וְדַע, דְּכָל סָעִיף זֶה מְדֵרֵי שֶׁכֻּלָּם עוֹמְדִים בְּאוֹתוֹ מַעֲמָד, אֲבָל אִי לֵיכָא שָׁם אֲנָשִׁים וְיֵשׁ נָשִׁים שָׁם, בְּוַדַּאי אֵין לָהֶם לְהַמְתִּין וְהֵם זְרִיזוֹת וְנִשְׁכָּרוֹת [תשב״ץ וריא״ז]: (לה) וּבְלֹא אִחוּר עַל־יְדֵי שְׁנוּי. דְּכָל כַּמָּה דְּנוּכָל לַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי שְׁנוּי, דְּאֵינוֹ אֶלָּא אִסּוּר דְּרַבָּנָן: (לו) עַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי. וְהוּא הַדִּין עַל־יְדֵי קְטַנִּים: (לז) וְכֵן נוֹהֲגִים. וְהַשַּׁ״ז כָּתַב וְרִי״ן): **יג** [ב]כָּל הַזְّרִיז לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, אֲפִלּוּ אִם (ו) מְתַקֵּן עִמּוֹ דָּבָר אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁפֵּרֵשׁ מְצוּדָה לְהַעֲלוֹת תִּינוֹק שֶׁנָּפַל לַנָּהָר וְצָד עִמּוֹ דָּגִים, (לח) וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה: **יד** [ג]הָיָה חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה צָרִיךְ בָּשָׂר, (ז) (לט) שׁוֹחֲטִים לוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים נַאֲכִילֵנוּ נְבֵלָה. אֲבָל אִם הָיָה הַחוֹלֶה צָרִיךְ לַאֲכִילָה לְאַלְתַּר וְהַנְּבֵלָה מוּכָנָת מִיָּד וְהַשְּׁחִיטָה מִתְאַחֶרֶת לוֹ, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ הַנְּבֵלָה:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

דְּלָאו מִנְהַג נָתִיקִין הוּא, דְּאַף שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי, מִכָּל מָקוֹם הַיִּשְׂרָאֵל יָזֵרז בַּדָּבָר יוֹתֵר, וְלָכֵן אִם יֵשׁ אֲפִלּוּ סָפֵק הֲצָלָה וְיֵשׁ סַכָּנָה בְּבִרּוּר, כָּל הַזְּרִיז הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח: **יג** (לח) וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. כְּגוֹן (ט) נָפַל תִּינוֹק לְבוֹר, עוֹקֵר חוּלְיָא וּמַעֲלֵהוּ אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְתַקֵּן בָּהּ מְדֵרֵגָה בִּשְׁעַת עֲקִירָתוֹ. נִגְעַל הַדֶּלֶת בִּפְנֵי הַתִּינוֹק, שׁוֹבֵר הַדֶּלֶת וּמוֹצִיאוֹ אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְפַצֵּל אוֹתָם כְּמִין עֵצִים שֶׁרְאוּיִים לְמְלָאכָה, שֶׁנַּעֲשִׂים כְּמִין נְסָרִים אוֹ קַסְמִין לְהַדְלָקָה, אֲפִלּוּ הָכֵי מַתֵּר הַשְּׁבִירָה שֶׁמָּא יִבְעֹת הַתִּינוֹק וְיָמוּת, וְלֹא אֲמַרְנָן שֶׁאֶפְשָׁר לְקָרְקֵשׁ לְהַתִּינוֹק בָּאֲגוּזִים מִבַּחוּץ עַד שֶׁיָּבִיאוּ הַמַּפְתֵּחַ, וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה צָרִיךְ לְהַחוּלְיָא וּלְהַנְּסָרִים וְהַקַּסְמִין גַּם־כֵּן שָׁרֵי, (י״ז) כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְכַוֵּן לָזֶה: **יד** (לט) שׁוֹחֲטִים לוֹ. הָרְבֵּה טְעָמִים נֶאֱמְרוּ עַל זֶה: (יח) יֵשׁ אוֹמְרִים מִשּׁוּם דִּשְׁבָּת הֲתֵרָה אֵצֶל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, וּלְכָךְ שׁוֹחֲטִין לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁשּׁוֹחֲטִין בְּיוֹם־טוֹב, וַאֲפִלּוּ אִסּוּר דְּרַבָּנָן אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לִשְׁחֹט, מִטַּעַם זֶה. (יט) אֲבָל הַרְבֵּה רִאשׁוֹנִים כָּתְבוּ דְּשַׁבָּת רַק דְּחוּיָה הִיא, (כ) אֶלָּא הַטַּעַם הוּא דְּשֶׁמָּא יִהְיֶה קָץ בַּאֲכִילַת נְבֵלָה וְלֹא יֹאכַל וְיִסְתַּכֵּן. (כא) וּבְבֵית־יוֹסֵף הֵבִיא עוֹד טַעַם בְּשֵׁם הָרַ״ן, דִּכְנִבֵלָה עוֹבֵר עַל כָּל כַּזַּיִת מִמֶּנָּה וְחָמִיר מֵאִסּוּר לָאו דְּשַׁבָּת, וְעוֹד טַעַם עַיֵּן שָׁם. וּלְפִי זֶה בְּוַדַּאי מוּתָּר לְהוֹשִׁיט לוֹ אִסּוּר דְּרַבָּנָן מִשֶּׁנְּחַלֵּל שַׁבָּת בְּאִסּוּר סְקִילָה. וְהִנֵּה אִם הַחוֹלֶה אוֹמֵר שֶׁאֵין קָץ בַּאֲכִילַת נְבֵלָה וְיֵשׁ נְבֵלָה מְזֻמָּן לְפָנָיו, אִם מֻתָּר לִשְׁחֹט עֲבוּרוֹ, עַיֵּן בְּאַחֲרוֹנִים, וְעַל־כָּל־פָּנִים לְעִנְיַן קָטָן, בְּוַדַּאי נִרְאֶה דְּטוֹב יוֹתֵר לְהַאֲכִילוֹ בָּשָׂר נְבֵלָה וְלֹא יִשְׁחֹט אָדָם עֲבוּרוֹ בְּשַׁבָּת. כָּתַב בְּהַגָּהוֹת מָרְדְּכַי: אִם צָרִיךְ לְהַרְתִּיחַ יַיִן עֲבוּר חוֹלֶה, יְמַלֵּא יִשְׂרָאֵל וְיָחֵם הָאֵינוֹ־יְהוּדִי, וּמוּתָּר בְּמָקוֹם שֶׁיִּתְחַלֵּל שַׁבָּת, הַיְינוּ בְּדַרְכֵי־מֹשֶׁה שָׁבָתַב, כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר סְתָם יַיִן אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, וְגַם אִסּוּרוֹ קַל וְאֵין הַחוֹלֶה קָץ בּוֹ, לֹא דָּמֵי לִנְבֵלָה, וּלְכָךְ מוּתָּר שֶׁיְּחַם הָאֵינוֹ־יְהוּדִי אִם הוּא מְזֻמָּן לְפָנָיו, שֶׁלֹּא יִשְׁהֶא עַל־יְדֵי זֶה, וְכַנַּ״ל בְּסָעִיף יב בַּהַגָּ״ה; (כב) וְתוּ, דְּקָיְמָא לָן בְּיוֹרֶה־דֵּעָה סִימָן קכה סָעִיף י, דְּאֵינוֹ־יְהוּדִי הַמּוֹלִיךְ כְּלִי פְּתוּחַ וְיִשְׂרָאֵל מִשְׁמְרוֹ שֶׁלֹּא יִתְנַסֵּךְ שָׁרֵי, אִם־כֵּן אֶפְשָׁר לְחַמְּמוֹ עַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי בְּלִי נִסּוּךְ. (כג) וּמִכָּל מָקוֹם הַמַּקֵּל בְּחוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה לְהָחֵם בְּעַצְמוֹ אֵין לְמִחוֹת בְּיָדוֹ, דְּיֵשׁ לוֹ עַל מִי לִסְמֹךְ, עַיֵּן בְּטַ״ז בְּסָעִיף־קָטָן ה: **טו** (מ) וְרָצוּ עֲשָׂרָה. שֶׁכָּל אֶחָד חָשַׁב שֶׁהוּא יַקִּירִים. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה: (מא) וְהֵבִיאוּ לוֹ. מֵרְשׁוּת־הָרַבִּים, אוֹ תֵּלְשׁוּ בְּשַׁבָּת:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(מז) גְּמָרָא, וְהוּבָא בְּמָגֵן־אַבְרָהָם, אַךְ שִׁפְּטֵם שֶׁבְּהַגָּהוֹת מָרְדְּכַי מִשְׁמַע קְצָת דְּאֵין לְהָקֵל בָּזֶה, וְהָאֵלִיָּה רַבָּה מֵאַן בָּזֶה, עַיֵּן שָׁם: (מח) פְּרִי־מְגַדִּים בְּשֵׁם הַלֶּחֶם־מִשְׁנֶה, עַיֵּן שָׁם, אוּלָם בִּעְקַר דָּבָר זֶה יֵשׁ דֵּעוֹת בֵּין הָרִאשׁוֹנִים, כִּי הִנֵּה בְּחִדּוּשֵׁי רַבִּי עֲקִיבָא אִיגֶר הֵבִיא בְּשֵׁם הָרַ״ן לְהָקֵל בָּזֶה, וְכֵן בְּבֵה״ג בְּפֶרֶק כג מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת גּוֹרֵס בְּסוּגְיָא דְּיוֹמָא ׳אַף־עַל־גַּב דִּמְתַכֵּן לְצוּד כּוּרְדִּי׳, וְכֵן בְּאֶרְדֶּן כַּלְּהוּ, וְכֵן בְּרוֹקְחַ סִימָן קט כָּתַב ׳אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִמְלָאכָה וּלְהַצִּיל הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח׳. אֲכָן בְּרַי״ף וּבְרֹא״ש הַגִּרְסָא ׳אַף־עַל־גַּב דִּמְתַבַּר בְּשִׁיפֵי׳, וְאַחַר הָרִי״ף נִמְשַׁךְ גַּם הָרַמְבַּ״ם שֶׁלֹּא הִזְכִּיר וְאַף־עַל־פִּי שֶׁמְּכַוֵּן לָזֶה וְנִשְׁמַט זֶה מֵהֶלֶחֶם־מִשְׁנֶה], וְכֵן בְּרַבֵּנוּ יְרֻחָם נְתִיב יב מַשְׁמַע גַּם־כֵּן דְּלֹא מְכַוֵּן לָזֶה אֶלָּא שֶׁבְּלֹא זֶה צָרִיךְ לָזֶה, וְכֵן כָּתַב בְּמִאִירֵי סוֹף יוֹמָא שֶׁלֹּא יְכַוֵּן לָזֶה, אַךְ לְכָל הַדֵּעוֹת מָרֵי שֶׁאֵינוֹ מְרַבֵּה בִּפְעֻלָּה בִּשְׁבִיל זֶה, כֵּן נִרְאֶה בְּרוּר: (יח) הָרֹא״ש בְּשֵׁם הָרַ״מ: (יט) הָרַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק ב מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת וְהָרַשְׁבַּ״א וְהָרַ״ן, הוּבָא בְּבֵית־יוֹסֵף: (כ) הָרֹא״ש: (כא) מָגֵן־אַבְרָהָם, וּלְפִי זֶה נִסְתַּלֵּק מַה שֶׁכָּתַב הַשַּׁ״ז בְּסוֹף סָעִיף־קָטָן ו, אַךְ לְפִי מַה שֶׁכָּתַב בְּסוֹף סָעִיף־קָטָן ה עֲדַיִן יֵשׁ לְהָקֵל בּוֹזֶה: (כב) שלחן־ערוך־שטים: (כג) גמרא:

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שכח

קִסֵּה בְּאֵר הַגּוֹלָה

יג־יד: [ג]כָּל הַזְּרִיז לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, אֲפִלּוּ אִם (ו) מְתַקֵּן עִמּוֹ דָּבָר אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁפֵּרֵשׁ מְצוּדָה לְהַעֲלוֹת תִּינוֹק שֶׁנָּפַל לַנָּהָר וְצָד עִמּוֹ דָּגִים, (לח) וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה: [ד]הָיָה חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה צָרִיךְ בָּשָׂר, (ז) (לט) שׁוֹחֲטִים לוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים נַאֲכִילֵנוּ נְבֵלָה. אֲבָל אִם הָיָה הַחוֹלֶה צָרִיךְ לַאֲכִילָה לְאַלְתַּר וְהַנְּבֵלָה מוּכָנָת מִיָּד וְהַשְּׁחִיטָה מִתְאַחֶרֶת לוֹ, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ הַנְּבֵלָה:

ב יוֹמָא שָׁם ג רא״ש בְּיוֹמָא וּתְשׁוּבָה כְּלָל כז

בֵּאוּר הֲלָכָה

* וְיֵשׁ לָהֶם שָׂכָר טוֹב. עַיֵּן מִשְׁנָה בְּרוּרָה שֶׁכָּתַבְתִּי דְּמִדְּבָרֵי דְּכָל אֶחָד חָשַׁב שֶׁהוּא יַקִּירִים לַחֲבֵרוֹ, וּמִדְּבָרֵי בְּחוֹלִי כְּהוֹל, דְּאִם לֹא־כֵן מִסְתַּבְּרָא שֶׁאֲסוּר לְהַרְבּוֹת בְּגִבְרֵי, וּמִי שֶׁדָּרִיךְ זֶה מֵהָא דְּמִסְפְּקִינָן אִי תְּרֵי בְּתְרֵי צַקְצִין אוֹ תֵּלְתָא בְּחַדָּא עִקָּר, אֶלָּמָא דְּהֵיכָא דְּאֵינוֹ בְּהוֹל חַשְׁבִינָן בְּכָל דָּבָר לְהָקֵל הַחִלּוּל. וְרָאִיתִי בְּאֵלִיָּה רַבָּה סָעִיף א שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרַמָ״א, דְּאֲפִלּוּ שְׁנַיִם יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אַחַת כְּמוֹ בְּחוֹל; וְנִרְאֶה דְּמִדְּבָרֵי שֶׁעַל־יְדֵי שְׁנַיִם אֶפְשָׁר שֶׁתְּהֵא נִגְמֶרֶת הַמְּלָאכָה מַהֵר, אֲבָל

מקורות וציונים

הי"ד. עושין מדורה שבת קכט. עירובין עט: ירושלמי שבת פי"ח ה"ג, טו"ע סי' ש"ל ס"ו. אבל אין עושין בטור חוקן. הקיז דם. שבת ושיריונין שם, טו"ע סי' שכ"ח סי"ח. ומרחיצין ומולחין שבת קכט:, טו"ע סי' ש"ל ס"ז. ומלפפין שבת שם ובדף פו: קמז:, לקמן פכ"ח הל"ת, טו"ע שי' ש"ל ס"י. וכן מרחיצים שבת קלד: פו. ירושלמי שבת פ"ט ה"ג ופי"ח ה"ג, רבינו בס"ב מהל' מילה ה"ח, טו"ע סי' שנ"ח ס"ח סיו"ד מי' רס"ו: **המ"ש.** האשה ערכין ז., טו"ע סי' ש"ל ס"ה: **המ"ו.** מפקחין יומא פד: מוספתא שבת פט"ז ירושלמי שבת פי"ב ה"ו, טו"ע סי' שכ"ח סי"ב. שמע שטבע כ"מ במקומות סד. ועיין גרכי יוסף סי' שכ"ח.

יד עושין מדורה לחיה וכו'. כתב ה"ה שהיה סבור לפרש דברי רבינו דאפי' בחולה שיש בו סכנה קאמר וכתב שהוא מבטל דעתו מפני דעת הראב"ד שהוא מפרשה בשאין בו סכנה לפי שאם יש בו סכנה משמע דלכל ברכיו מתלין ואע"פ שאין במניעת הדבר שעושין לו סכנה. ומני אומר דמדברי רש"י (קכט. ד"ה דבר שאב"ם) משמע דכל שאין במניעת אותו דבר סכנה אין מתלין עליו את השבת ואפשר ברבינו סבור כן ומיירי בחולי שיש בו סכנה וכמו שהיה סבור הרב המגיד. (עכ"ו רש"י שכ"ח וש"ל):

יד עושין מדורה לחיה ואפילו בימות החמה מפני שהצנה קשה לחיה הרבה במקומות הקור. *אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה. הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז. ומרחיצין את הולד בשבת ביום שנולד אחר שחותכין את טבורו אפילו בחמין שהוחמו בשבת. ומולחין אותו ומלפפין אותו מפני שסכנה היא לו אם לא יעשו לו כל אלו : *וכן מרחיצים אותו לפני המילה ולאחר המילה וביום השלישי למילה בחמין שהוחמו בשבת מפני הסכנה : טו האשה שישבה על המשבר ומתה מביאין סכין בשבת אפילו דרך רשות הרבים וקורעין את כריסה ומוציאין את הולד שמא ימצא חי שספק נפשות דוחה את השבת ואיפילו לזה שאין חזקתו חי : טז מפקחין פיקוח נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות מבית דין. והמקדים להציל הנפש הרי זה משובח. כיצד ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו ואע"פ שהוא צד הדגים עמו. שמע שטבע תינוק בים ופרש מצודה להעלותו והעלה דגים

השגת הראב"ד

הי"ד. אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה. פ"ח ובפרק יום הכפורים (יומא פד:) תניא מחמין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו וכו' ואפשר דבחולה שיש בו סכנה היא: וכן מרחיצין אותו לפני המילה ולאחר המילה וביום השלישי (להדיה) בחמין שהוחמו בשבת מפני הסכנה. פ"ח נראה לי שאין מחממין לו חמין אלא על ידי גוי חוץ מאחר המילה ויום השלישי ובהדיא גרסינן בפסחים (פסח.) לא שנא ברית ולא שנא חולה אין מחממין לו חמין להברותו ולמולו:

יד עושין מדורה לחיה וכו'. ואין עושין מדורה לחולה וכו'. מימרא שם ופי' ר"ז * תוך שלשה לו תוך שבעה בשלא אמרה מיני נריכה ולמטה בסמוך יתבאר: אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה. בגמרא אר"י אמר שמואל עושין מדורה לחיה בשבת סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא אמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז עכ"ל הגמרא. וסובר רבינו דהא דאייתי שמואל דהקיז דם לא בא אלא לדחות מה שאמרו בימות החמה לא מפני שהחיה הרי היא בהקיז דם דומה שפעה דם הרבה ומחמת כן הצנה קשה לה הרבה אבל מה שאמרו לחולה לא בדקתי קמי, ודעת הרמב"ן ז"ל (תוה"ש שם) שהביא זה לדחות דאפילו לחולה בימות החמה עושין דלא גרע מהקיז דם ונצטנן וכן מבואר בהלכות וכן פירש"י ז"ל. ובהשגות פ"ח ובפרק יום הכפורים (יומא פד:) תניא בהדיא מחמין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו וכו' ואפשר דבחולה שיש בו סכנה היא: עכ"ל, ומדברי נראה שסובר שדברי רבינו הם בחולה שאין בו סכנה ודחק באפשר דההיא דפרק יה"כ בשיש בו סכנה היא. ובודאי מוכרח הוא שם וסיפא דההיא ברייתא ופסקו דוחה את השבת ובכר כתבה רבינו למעלה בראש הפרק בדין חולה שיש בו סכנה וכן יראה מדברי הר"מ ז"ל דלאחר כל ל' עושין לה מדורה דכל ל' לענין מדורה יש בה סכנה. ומני הייתי סבור לפרש דחיי דוקא תוך שבעה וכמו שכתבתי למעלה וחולה לדעת רבינו אפי' יש בחולי סכנה אין בצנה סכנה ואפשר בבגדים ומתממין לו חמין מלאה אחריתא ואין דומה לעשיית מדורה אבל מני מבטל דעתי מפני דעתו לפי שאם הוא שיש בו סכנה הא משמע דלכל ברכיו מתלין ואע"פ שאין במניעת דבר שעושין לו סכנה: הקיז דם ונצטנן וכו'. מימרא בכר זכרתיה: ומרחיצין את הולד בשבת ביום שנולד וכו'. מימרא סוף פרק מפנין (שבת קכט:): וכן

לְהוֹצִיאוֹ (כ"י בשם א"ח ואו"ה הארוך): **ד** מַכָּה שֶׁל חָלָל (יג) אֵינָהּ צְרִיכָה אֹמֶד, שֶׁאֲפִלּוּ אֵין שָׁם בְּקִיאִים וְחוֹלֶה אֵינוֹ אוֹמֵר כֻּלּוּם, עוֹשִׂים לוֹ (יד) *כֹּל שֶׁרְגִילִים לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּחֹל. אֲבָל (טו) כְּשֶׁיּוֹדְעִים (טז) וּמַכִּירִין בְּאוֹתוֹ חִלּוּי *שֶׁמַּמְתִּין וְאֵין צָרִיךְ חִלּוּל, אָסוּר לְחַלֵּל עָלָיו אַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא מַכָּה שֶׁל חָלָל:

וְהִרְשַׁבְּ"א ו שם בְּעֲבוֹדַת גְּלוּלִים ז רַמְב"ן בְּסֵפֶר תּוֹרַת הָאָדָם

בְּאוּר הֲלָכָה

אָבָל לְמַאן דְּאָמַר פָּטוּר אֲמַאי חַיָּב בָּזֶה, וְאַף דְּעַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל בְּוַדַּאי יֵשׁ לִזָּהֵר בָּזֶה, עַל־כָּל־פָּנִים עַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי אֶפְשָׁר דְּיֵשׁ לְהָקֵל אַף בְּאֵינוֹ חוֹלֶה כָּל גּוּפוֹ: * **כֹּל שֶׁרְגִילִים וְכוּ'.** זֶהוּ לְשׁוֹן הָרַמְב"ן בְּתוֹרַת־הָאָדָם, וְכָתַב הַמַּגִּיד־מִשְׁנֶה דְּמִמַּשְׁמַע דְּאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה כְּמִנִּיעַת הַדָּבָר הַהוּא, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי צָרִיךְ עִיּוּן. דְּלִפְי הַנִּרְאֶה הָרַבֵּה פּוֹסְקִים חוֹלְקִים עַל סְבָרָא זוֹ, דַּהֲרֵי רַשִׁ"י כָּתַב: חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה שֶׁאִם לֹא יַעֲשוּ לוֹ רְפוּאָה זוֹ לֹא יָמוּת, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, מִשְּׁמַע דְּיֵשׁ בּוֹ סַכָּנָה פָּרוּשׁוֹ דְּמָסְכָּן הוּא אֲצַל הַתְּרוּפָה, וּכְבָר הֵבִיאוֹ בֵּית־יוֹסֵף, וְכָן פָּרַשׁ עוֹד בְּיָמוֹא פ"ד עַ"ב ד"ה 'לֹא סָפֵק', וְכוּ', ע"ש, וְכָן פָּרַשׁ עוֹד בְּד"ה 'מְפַקְּחִין', ע"ש, וְכָן כָּתַב הָר"ן בְּאַלְפָסִי בְּכָמָה מְקוֹמוֹת בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י. וְעוֹד רְאִיָּה מִמַּתְנִיתִין 'חוֹלֶה מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל־פִּי בְּקִיאִין', וּבְלֹא אוּמְדָּנָא אֵין מַאֲכִילִין, כְּמְבֹאָר בְּתוֹסְפוֹת בְּפִנִּין קכ"ח עַ"ב ד"ה 'קָא מְשַׁמַע לָן' וּבְמָאִירִי שָׁם וּבְתוֹסְפוֹת יְשָׁנִים יוֹמָא שָׁם, וּמְבֹאָר בְּכָמָה רִאשׁוֹנִים דְּמַתְנִיתִין מִיְּרֵי בְּחוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, אֶלְמָא דְּצָרִיךְ אוּמְדָּנָא אִם מְסֻכָּן לוֹ הַתַּעֲנִית. אַף־עַל־פִּי דִּבְחֹל בְּוַדַּאי הָיֵינוּ נוֹתְנִים לוֹ לְטְעֹם מִמַּאֲכָלוֹת הַיָּפִים לְחוֹלֶה, אַף־עַל־כֵּן בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים בָּעֵינָן אוּמְדָּנָא, וְכָן פֵּרַשׁ רַשִׁ"י בְּמַתְנִיתִין שָׁם 'עַל־פִּי בְּקִיאִין', אִם יֹאמְרוּ שֶׁאֵינוֹ מְסֻכָּן אִם אֵינוֹ אוֹכֵל, וּמִמֵּילָא הוּא הַדִּין לְעִנְיַן חִלּוּל שַׁבָּת. וְעוֹד, שֶׁהֲרֵי דַּעַת ר"י שֶׁאֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שֶׁנִּסְתַּפֵּק שֶׁמָּא יָמוּת. וְאַף לְרַבָּנוּ תָּם דְּפָלְיָא עַל זֶה, כָּתַב נַמִּי: אַף־עַל־גַּב שֶׁהוּא אֵינוֹ אוֹמֵר שֶׁיָּמוּת מִכֹּל מָקוֹם חַיָּשִׁינָן שֶׁמָּא יִתְעַלֵּף וְיִסְתַּכֵּן. וְלֹא תֵּלוּי כֻּלָּל בְּאֲמִירָתוֹ, דְּהַרְבֵּה פְּעָמִים אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הוּא מְסֻכָּן, אֶלְמָא דְּאֲפִלּוּ לְדִידֵהּ נַמִּי דְּוָקָא מִשּׁוּם סְפֵק סַכָּנָה אֲבָל לֹא מִשּׁוּם דְּטוּב וְיָפֶה לוֹ, וְכָן הוּא דַּעַת הַתּוֹסְפוֹת יְשָׁנִים בְּד"ה 'חוֹלֶה'. עי"ש. וְכָן כָּתַב הַמְּאִירִי וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: יוֹלֶדֶת שֶׁמְּחַלְּלִין, לֹא סוּף דָּבָר לְמָה שֶׁהוּא רְפוּאָה אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּמָה שֶׁנַּעֲשֶׂה לְיַשֵּׁב דַּעְתָּהּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁבְּפֶרֶק אַחֵרוֹן דִּיוֹמָא הֶחְמִירוּ שֶׁלֹּא לְהַאֲכִיל אֶלָּא עַל־פִּי מֻמְחֶה, מִכָּל מָקוֹם בְּכָאן מִתּוֹךְ פַּחְדָּהּ יְכוֹלָה לְהִסְתַּכֵּן, ע"ש, וְכָן נִרְאֶה דַּעַת הָרַשְׁבַּ"א בְּתְשׁוּבָה סִימָן רִיד הַנַּ"ל.

וְהִנֵּה מִלְּבַד דַּעַת הַמַּגִּיד־מִשְׁנֶה מְצָאתִי עוֹד אֵינָהּ פּוֹסְקִים דְּמִמַּשְׁמַע דְּסַכָּנָה לְהוּ כְּדִבְרֵיהֶם, וְזֶה לְשׁוֹן הַתַּשְׁבַּ"ץ חֵלֶק רִאשׁוֹן סִימָן נד: וְאֲפִלּוּ הַדְּלָקָה וְהַבְעָרָה שֶׁהוּא מְלָאכָה גְּמוּרָה עוֹשִׂין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין עִקַּר רְפוּאָתוֹ בְּהַדְלָקַת הַנֵּר אֶלָּא שֶׁצְּרִיכִין אָנוּ לְצָרְכֵי רְפוּאָתוֹ, וְהָכֵי תָּנְיָא בְּפֶרֶק קְפָנִין אִם הָיְתָה צְרִיכָה לְנֵר וכו', מִכָּאן נִרְאֶה שֶׁאֲפִלּוּ מִשּׁוּם יִשּׁוּב דַּעְתּוֹ שֶׁל חוֹלֶה, אֲפִלּוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לִרְפוּאָתוֹ אֶלָּא יִשּׁוּב דַּעְתּוֹ בָּהֶם, שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן בְּשַׁבָּת, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וּמִשְּׁמַע לְכָאוֹרָה דְּסַכָּנָה לֵהּ כְּהַמַּגִּיד, וְכָן מְצָאתִי עוֹד לְמָאִירִי שֶׁלְּהֵי יוֹמָא בְּדִבְרֵי הַמַּחְמִיר שֶׁכָּתַב: אַף־עַל־פִּי שֶׁרְחִיצָה זוֹ שֶׁל חִזּוּק אֵבָרֶיהָ אֵין בָּהּ צֹרֶךְ לְמַהֲרוּת, וְנָתְנָה לָן לְמֵימַר שֶׁנִּמְתַּן לֵהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שַׁבָּת, שֶׁפִּכָּל מָקוֹם מְמַהֶרֶת הִיא בְּחִזּוּק אֵבָרֶיהָ, וְאֵין מַשְׁהִין לֵהּ שוּם דָּבָר־תּוֹעֶלֶת לְגַמְרֵי אֵין בָּהּ מַרְאֵת מַשְׁמָעָה לְכָאוֹרָה דְּסַכָּנָה לֵהּ כְּהַמַּגִּיד־מִשְׁנֶה: אִיבְּרָא דְּצָרִיךְ עִיּוּן בְּדַעְתּוֹ, דְּדַבְרֵי לְעֵיל הֵבֵאנוּ אוֹתוֹ בְּשִׁיטַת הָאוֹסְרִין, וְכַדְּמוּכָח בְּהַדְיָא בְּדִבְרֵיהֶם בְּפֶרֶק (אין) מְפַנִּין; וְאַפְשָׁר דְּחִזּוּק אֵבָרֶיהָ נַמִּי פְּעָמִים שֶׁמּוֹצִיא אוֹתוֹ מֵחֲזֻקָּה סַכָּנָה. וְהִנֵּה מָצָאתִי בְּאוֹר זָרוּעַ בְּהִלְכוֹת יוֹלֶדֶת פְּלוּגְתָּא בְּעִנְיַן זֶה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: ר' גַּרְשֹׁם הִתִּיר לְיוֹלֶדֶת שֶׁיָּלְדָה ז' יָמִים לְפְנֵי הַפֶּסַח לְהַחֲם לָהּ חַמִּין בְּלֵיל־פֶּסַח, וְה"ר אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר וְאָמַר הַשְּׁכָרַת הַלָּכָה זוֹ אֵינָהּ בְּרִחִיצָה, כִּי לֹא הֻתַּר לְחַלֵּל שַׁבָּת אֶלָּא בְּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, עי"ש שֶׁהָאֲרִיךְ, וְלְכְאוֹרָה מַשְׁמַע מִזֶּה דְּסִכְרַת הַר"ר גַּרְשֹׁם כְּדַעַת הַמַּגִּיד; אַךְ אֵין רְאִיָּה, דְּאָפְשָׁר דְּסִבְרָא לֵהּ דְּגַם בְּרִחִיצָה אִיכָּא נַמִּי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ [וְכֵן הוּא דַּעַת כַּמָּה רִאשׁוֹנִים, עַיֵּן־לְקַמָּן בְּסִימָן שלא]. נַחֲזֵר לְעִנְיָנֵנוּ, דְּמִדְּכָתְבוּ פּוֹסְקִים שֶׁהַבְּאתִי לְמַעְלָה, הֵיְנוּ רַשִׁ"י וְרַבָּנוּ תָּם וְר"י וְתוֹסְפוֹת יְשָׁנִים דִּיוֹמָא וּמְאִירִי שָׁם וְרַשְׁבַּ"א בְּתְשׁוּבָה וְהָאוֹר זָרוּעַ בְּשֵׁם הַר"ר אֱלִיעֶזֶר, דְּכָל הֵיכָא דְּאִינוּ מְסֻכָּן לְדָבָר זֶה אֵין מְקַחֲלִלִים, וְכָן הוּא מַשְׁמָעוּת הַר"ן שֶׁהֶעְתִּיק כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, וְגַם מַמָּה שֶׁכָּתַב בְּפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל 'שֶׁמָּא יִבְרְיָא', וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה, וְגַם דַּעַת הָרַמְבַּ"ן לְפִי מַה שֶּׁצִּדַּדְנוּ מִשְּׁמַע גַּם־כֵּן דְּסִבְרָא לֵהּ הָכִי, וְדִבְרֵי ר' גֵּרְשֹׁם אִינוּ מֻכְרָח בְּהַקְרָא שֶׁחוֹלֵק עַל זֶה וְכַנַּ"ל, וְלֹא נִשְׁאַר לָנוּ לְהָקֵל כִּי אִם דַּעַת הַמַּגִּיד וּמִשְּׁמָעוּת הַתַּשְׁבַּ"ץ וּמִשְּׁמָעוּת הַמְּאִירִי דִּיוֹמָא [וְאַף שֶׁמִּכְּרֵחִין אָנוּ לְחַלֵּק לְדִבְרֵיהֶם שֶׁלֹּא יִסְתֹּר אֶת עַצְמוֹ וְכַנַּ"ל], אִם־כֵּן בְּוַדַּאי הָיָה מֻהֶכְרָח לְהַחְמִיר בְּאִסּוּרֵי־תּוֹרָה וּבִכְרֵתוֹת שֶׁהוּא שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם סַכָּנָה, וְגַם בְּרַקְנָטִי" סִימָן קד כָּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָא דְּאָמְרִינָן בְּמַסֶּכֶת דּוּחָה שַׁבָּת הֵיְנוּ דְּבָרִים שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָן יָבוֹא לִידֵי קִלְקוּל גָּדוֹל, אֲבָל בְּדְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם צֹרֶךְ הַרְבֵּה אֵין מְחַלְּלִים אֶת הַשַּׁבָּת, וְיֵשׁ מַתִּירִים, וְנִרְאִים דִּבְרֵי הָאוֹסְרִים, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. אָכֵן בְּרַדְבַּ"ז חֵלֶק ד סִימָן קל כָּתַב שֶׁנִּשְׁאַל עַל זֶה וְהִשִּׁיב בְּקִצָּרָה שֶׁיֵּשׁ דִּעוֹת לְהָקֵל בְּדַעַת הַמַּתִּירִים, וְלֹא הֵבִיא רְאִיָּה עַל זֶה וְרַק בִּסְבָרָא בְּעַלְמָא, עי"ש. וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי הָעִקָּר כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ וּכְמוֹ שֶׁהִכְרִיעַ הַרַקְנָטִי". וְדַע עוֹד, דַּאֲפִלּוּ לְפִי דַּעַת הָאוֹסְרִים הַנַּ"ל הֵיְנוּ דַּוְקָא בְּדָבָר שֶׁבְּרוּר לָנוּ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה חִלּוּי עַל־יְדֵי מְנִיעַת דָּבָר זֶה, אֲבָל בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ שַׁעַל־יְדֵי מְנִיעַת דָּבָר זֶה יֶחֱלַשׁ וְיִכְבֶּה חִלּוּי, מְחַלְּלִין עָלָיו הַשַּׁבָּת. וּכְעִין זֶה מַשְׁמַע לְקַמָּן בְּרִישׁ סִימָן תריח. וּלְפִי דִּבְרֵי הַמְּאִירִי הַנַּ"ל בְּיוֹמָא שֶׁאִם עַל־יְדֵי פְּעֻלַּת הַחִלּוּל הַזֶּה יִתְחַזְּקוּ אֵבָרָיו, גַּם־כֵּן אֵין לְמַנְעוֹ דָּבָר זֶה מֵאוֹתוֹ כֵּיוָן שֶׁהוּא חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה: * **שֶׁמַּמְתִּין וְכוּ'.** וְהִיכִי דְּגוֹנֵחַ מִלִּבּוֹ שֶׁהוּא מְסֻכָּן, וְהָרוֹפְאִים אָמְרוּ שֶׁרְפוּאָתוֹ הִיא שֶׁיִּשְׁתֶּה חֵלֶב בְּכָל יוֹם, אָסוּר לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּאִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא בְּשֵׁכִיל

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(יא) דְּאִלּוּ צֹרֶךְ הַרְבֵּה, אֲפִלּוּ לְדַעַת הַמַּחְמִירִין שָׁרֵי, וּכְהַהִיא דְּתַנְיָא בְּיוֹמָא פ"ג מְחַמְּמִין לוֹ חַמִּין בֵּין לְהַשְׁקוֹתוֹ בֵּין לְהַבְרוֹתוֹ:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

ד (יג) אֵינָהּ צְרִיכָה אֹמֶד. פֵּרוּשׁ, אִם הוּא מְסֻכָּן לִשְׁעָתוֹ אוֹ לֹא: **(יד) כֹּל שֶׁרְגִילִים וְכוּ'.** מִמַּאֲכָלִים וּרְפוּאוֹת [רמב"ן], וּמִשְּׁמַע אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה בְּמִנִּיעַת הַדָּבָר הַהוּא, כֵּיוָן שֶׁהַחֹלִי יֶשׁ בּוֹ סַכָּנָה וְיֵשׁ בְּהַדָּבָר (יא) צֹרֶךְ קָצָת, וּרְגִילִין לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּחֹל, עוֹשִׂין גַּם בְּשַׁבָּת [מ"מ]. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה שֶׁהֵבֵאנוּ מִמַּפָּה פּוֹסְקִים דְּסִבְרָא לֵהּ, שֶׁאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ חִלּוּל אֵין מְחַלְּלִין עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לְחוֹשׁ בּוֹ שֶׁאִם לֹא יַעֲשֶׂהוּ לוֹ יִכְבֶּד עָלָיו חָלְיוֹ וְיוּכַל לְהִסְתַּכֵּן, אֲבָל כֹּל שֶׁבְּרוּר שֶׁאֵין בִּמְנִיעַת אוֹתוֹ דָּבָר חֲשַׁשׁ סַכָּנָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּכָּל מָקוֹם צָרִיךְ הוּא לוֹ וּרְגִילִין לַעֲשׂוֹת לוֹ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא עַל־יְדֵי אֵינוֹ־יְהוּדִי כְּדֵין צָרְכֵי חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, וְעַל־כֵּן בְּוַדַּאי לְהַחְמִיר בְּאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה מַה שֶּׁכַּתַּבְנוּ בְּסוֹף דִּבְרֵינוּ: **(טו) כְּשֶׁיּוֹדְעִים.** וְכָל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁהָרוֹפֵא אוֹ הַחוֹלֶה אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ, שֶׁאֵין מְחַלְּלִין: **(טז) וּמַכִּירִים בְּאוֹתוֹ חִלּוּי שֶׁמַּמְתִּין.** רוֹצֶה לוֹמַר, שֶׁמַּכִּירִים בְּבֵרוּר שֶׁלֹּא יִתְגַּבֵּר הַחִלּוּי יוֹתֵר עַל־יְדֵי שֶׁנַּמְתִּין עַד הַלַּיְלָה בְּמוֹצָאֵי־שַׁבָּת: